Nr. 54 **Sibiiu, Joi 17/30 Maiu 1901** *Anul XLIX*

TELEGRAFUL ROMAN.

Apare Marţia, Joia şi Sâmbăta.

ABONAMENTUL

Pentru **Sibiiu** pe an 14 C., 6 luni 7 C., 3 luni 3 C. 50 fil.
Pentru **monarchie** pe an 16 C., 6 luni 8 C., 3 luni 4 C.
Pentru **stréinătate** pe an 24 C., 6 luni 12 C., 3 luni 6 C.

Pentru abonamente şi inserţiuni a se adresa la
Administraţiunea tipografiei archidiecesane Sibiiu, strada Măcelarilor 45
Corespondenţele sunt a se adresa la
Redacţiunea „Telegrafului Român“, strada Măcelarilor Nr. 45.
Epistolele nefrancate se refusă. Articolii nepublicaţi nu se înapoiază.

INSERŢIUNILE:
Pentru odată 14 fil., — de două ori 24 fil., — de trei ori 30 fil. rêndul cu litere garmond — şi timbru de 60 fil. pentru fie-care publicare.

† Dr. Eugeniu Mocsonyi.

Ilustra familie de *Mocsonyi* e pusă în jale adâncă; şi cu ea împreună în durere nespusă e aruncată întréga naţiune română.

Pentru-că e mai-mult de o jumétate de secol de când viéţa publică naţională a poporului român din patria acésta e strîns legată de membrii acestei familii fruntaşe românesci, care i-a dat pe cei mai destoinici, mai luminaţi şi mai desinteresaţi conducétori, atunci, când cea mai mare trebuinţă avea de ei.

Şi nu numai conducétori, bărbaţi plini de înţelepciune, caractere firme şi integre naţionale, a dat neamului românesc familia de *Mocsonyi,* ci i-a dat şi o generaţie întrégă de inteligenţi,—pe vremea când inteligenţă nu prea aveam, — pentru-că atunci, când nu aveam fundaţiuni şi nu aveam de unde sĕ dăm ajutóre tinerilor români talentaţi, ca sĕ-'şi continue şi termine studiele, familia de *Mocsonyi* a jertfit o parte bună din venitele sale anuale, pentru a împărţi stipendii la studenţii români din patrie.

Dar cine ar puté înşira tóte serviciile aduse neamului românesc şi tóte jertfele depuse pe altariul naţiunei nóstre din partea acestei ilustre familii, nobile şi generóse, căreia poporul român din patria acésta obligat îi este în tótă privinţa!

Act de gratitudine şi de datorinţă sĕvîrşim deci atunci, când părtaşi ne facem din tótă inima la durerile ce i-le-a causat familiei acesteia ultima şi nespus de simţitórea perdere, prin decedarea prea timpurie a ilustrului ei membru, Dr. *Eugeniu* de *Mocsonyi,* întâmplată Duminecă nóptea spre Luni, în Budapesta.

Ne stimăm pe noi înşine, când prin participarea la doliul ilustrei familii arătăm, că scim aprecia meritele neperitóre ce şi-le-a câştigat întréga familie, — cu decedatul împreună, — pe tóte terenele vieţii nóstre publice şi în special pe terenul bisericesc şi cultural, — singurele pe cari ni-a mai remas posibilitatea de a ne mişca.

E lucru cunoscut, că un membru al acestei familii, marele *Andreiu* de *Mocsonyi* a desvoltat, pe lângă *Şaguna,* cea mai mare activitate şi energie pentru câştigarea autonomiei pe séma bisericii nóstre şi pentru scóterea ei de sub stăpânirea sêrbéscă.

E asemenea cunoscut, că tot un membru al acestei familii, *Petru* de *Mocsonyi*, a fost în anii renascerii nóstre naţionale, la 1848—49, spiritul care dădea forma cuvenită mişcărilor politice ale Românilor din Banat şi părţile ungurene, şi multe din clasicele petiţiuni adresate pe vremea aceea Monarchului din al seu condeiu dibaciu au eşit.

Şi cine nu ştie, că conducétoriul politic al deputaţilor români, pe cari îi aveam în dieta ungară pe vremea când trimiterea lor la dietă ne era posibilă, a fost *Dr. Alexandru Mocsonyi,* distinsul orator şi aprofundatul politician, bărbatul luminat al neamului nostru, deşí era pe atunci cel mai tinĕr între deputaţii români?

Ear' unde era *Alexandru Mocsonyi,* era şi fratele seu *Eugeniu*, care cugeta ca el, simţia ca el, vedea lucrurile ca el, se însufleţia şi se mâhnea ca el, când nedreptate se făcea Românilor.

După scóterea Românilor din parlament apoi, unde decedatul *Eugeniu Mocsonyi* a representat cercul electoral *St. Nicolaul-Mare* din Banat, activitatea acestor doi fraţi, — totdéuna fala şi mândria nóstră,—a fost pusă întrégă pe terenul bisericesc şi cultural, pe care neîntrerupt ne întâlnim cu ei şi cu vĕrul lor *Zeno* de *Mocsonyi.*

In congrese şi în sinóde; la întruniri şi adunări culturale şi economice, pretutindenea puteams ĕ'i vedem pe toţi trei. De acum înainte însĕ nu 'i vom mai vedé pe toţi trei. Unul dintre ei, *Eugeniu Mocsonyi,* nu mai este. Mórtea ni-l'a răpit, pentru-ca sĕ ne facă un gol pe care multă vreme 'l vom simţí...

Un sicriu nou va fi aşezat astăzi în mausoleul din *Foen*, în cripta familiară, sicriul în care sunt depuse remăşiţele pământesci ale decedatului şi adânc regretatului *Eugeniu* de *Mocsonyi,* şi pe sicriul acesta depunem o lacrimă fierbinte ca semn al veneraţiunii ce i-am păstrat câtă vreme al nostru a fost şi între noi a fost...

Un suflet nobil, mare şi generos s'a ridicat la ceriu, pentru-ca în faţa tronului ceresc sĕ pledeze pentru uşurarea sorţii poporului român, — şi pentru odihna de veci a acestui mare suflet noi sĕ ridicăm rugăciuni călduróse la ceriu şi sĕ zicem toţi, din tot cugetul şi din tótă inima:

In veci pomenirea lui!

*

Tristul şi durerosul fapt, care a produs jale adêncă în toate păturile societăţii românesci, e anunţat din partea familiei asttel:

Teresa de Mocsonyi născ. *Horváth de Zalabér* în numele seu precum şi în numele copiilor: *Catarina, Eugenia, Petru, Alexandru* iun. şi *Ionel*; al cumnatului *Alexandru de Mocsonyi* şi al soţiei lui *Helena* născ. *Somogyi de Gyöngyös*; al vĕrului *Zeno Mocsonyi de Foen* şi al fiului *Antoniu*, şi în numele tuturor rudeniilor dă de scire cu inima frântă de durere decedarea mult iubitului şi neuitatului ei soţ, resp. tată, frate, cumnat, vĕr şi unchiu, a domnului

Eugeniu de Mocsonyi

care în 13/26 Maiu a. c, séra după o scurtă suferinţă în anu al 56 al etăţei sale şi în anul al 19 al feritcitei sale căsătorii şi-a dat nobilul seu suflet în mânile Creatorului.

Remăşiţele pământesci ale scumpului decedat vor fi sfinţite în 16/29 Maiu în mausoleul familiei de Mocsonyi la *Foen*, după ritul greco-oriental, şi tot acolo vor fi puse spre odihnă eternă.

Parastasul se va celebra în 24 Junie (7 Julie) la Foen, Căpălnaş şi Birchiş.

Fie-i ţerina uşóră şi memoria binecuvêntată!

Probleme vechi de actualitate.

Cel-ce a urmărit cu atenţiune şi interes activitatea desvoltată în conferenţele învĕţătoresci în anii din urmă, se va fi convins, ca şi mine, despre adevĕrul, că aceste întruniri didactice îndeplinesc perfect scopul pentru care sunt create, căci avênd ele basa lor comună de operaţiune, formézĕ totodată chiagul de consolidare şi concentrare a puterilor, spre a lucra cu bun succes la promovarea învĕţământului şi a culturei generale în poporul nostru.

Diferitele chestiuni controversate de natură metodico-didactică ori administrativă îşi află aici terenul cel mai potrivit de deslegare; ear' decisiunile aduse vor afla de sigur apreciere la factorii normativi ai supremei nóstre autorităţi şcolare.

Avênd acum în vedere axioma, că acţiuni egale produc asemenea efecte, am fi în drept sĕ ne aşteptăm, ca şí conferenţele preoţesci sĕ producă resultate îmbucurătóre.

Seriositatea şi viul interes, cu care s'au pertractat în cele mai multe centre de întrunire temele propuse, şi dorinţa esprimată pe alocurea, de a se aduce în discusiune şi alte diferite chestiuni din estinsa sferă de activitate a preoţimei, o probézĕ acésta şi ne întăresce în convingerea că pe bună cale am apucat şi ast-fel urmând, ne vom face vrednici şi pe viitor de părintésca solicitudine a I. P. S. Sale, iniţiatorul acestei instituţiuni folositóre.

Şi teme de desbătut, probleme de resolvat, chestiuni de lămurit sunt o mulţime, şi ele nici nu vor înceta a se iví mereu în mĕsură tot mai mare, paralel cu progresul general şi deci în raport cu exigenţele timpului din ce în ce crescênde.

Ear' a aştepta, ca *de sus* sĕ ni-se satisfacă tóte cererile, sĕ se delăture tóte neajunsurile, sĕ se paraliseze tóte contrastele, ar fi o pretensiune pe cât de esagerată, pe atât de injustă, dat fiind, că fie-care din noi mai bine ştie *„unde-'l strînge opinca“*.

Dar' sunt şi chestiuni de acelea, cari de sus *„dela masa verde“* nici nu se pot resolva cu temeiu, din simplul motiv, că ele acolo nu sunt cunoscute.

FOIŞORA

Sĕ-'l urmăm!...

de

Henryk Sienkiewicz.

— „Ţineam sĕ înlătur ori-ce fel de nemulţămire şi, în acelaşi timp, sĕ nu ating cuibul de vespi ce mişună în jurul templului. Ei trimet de mult la Roma destule plângeri în contra mea. Şi apoi nu e vorba de un *cetăţean roman*; nu e aşa?“

—„Şi dacă nu e Roman, nu tot va suferi?“

Procuratorul nu rĕspunse deocamdată nimic; şi numai după câteva minute începu sĕ vorbiască ca şi cum s'ar fi gândit, tare:

— E un lucru ce nu-l pot suferi, exagerarea. Ori-cine pronunţă numai acest cuvênt în faţa mea îmi strică cheful pentru tótă ziua. Calea de mijloc, — *aurea mediocritas* — iată unde mĕ îndémnă înţelepciunea mea sĕ rĕmân. Ori nu e în lumea largă altă ţară unde acéstă regulă sĕ fie mai de rigóre de cât aici.. Cât mĕ îngrozesce acest lucru! Nu găsesc nicăiri, nici la ómeni, nici în natură, pacea şi echilibru..... Uite, ne găsim în primăvară. Ei bine! nopţile sunt reci şi zilele atât de călduróse, că pietrile îţi ard talpa piciórelor. Mai e mult până la prânz, şi iata ce vreme. Trăiesc aici fiind-că sunt silit..... Dar' nu e vorba de asta: iarăşi m'am depărtat de sub bject..... Aide dară sĕ fim de faţă la supliciu. Sunt sigur că acest *Nazarinean* va murí cu curaj. Am ordonat *să-l bată cu biciul* crezênd că astfel îl voiu scăpa de mórte. Nu sunt de loc om crud.... Pe când îl loviau, era răbdător ca un miel şi bine-cuvênta poporul. Şi, când sângele îi curgea în şiróe pe corp, el cu ochii spre ceriuri, *se ruga.* In viaţa mea n'am vedut un asttel de om! .... Din acest moment soţia mea nu mi-a mai dat pace nici o clipă. „Sĕ nu faci sĕ piară un nevinovat“ îmi repeta fără încetare în tot timpul. Şi nici eu nu doriam alt-ceva. In două rînduri am eşit din pretoriu, ca sĕ vorbesc fariseilor înfuriaţi şi acestei blestemate mulţimi. Ce credeţi, că am putut vorbí? Cu capul dat pe spate şi cu gura deschisă până la urechi, sbierau cu toţii într'un glas: „Restigneşte-l!“

— „Şi ai cedat?“ — întrebà Cinna.

— „Altfel s'ar fi resculat tot oraşul, şi eu sunt aici, ca sĕ ţin linişte. Trebue sĕ 'mi fac datoria.... Nu-mi plac exagerările. Şi la urma urmei sunt prea obosit..... Dar' odată ce am hotărît ceva, sacrific fără şovăială viaţa unui om pentru binele obştesc, cu atât mai mult cu cât acesta e un necunoscut şi nimeni nu se va îngriji de el. Atât mai rĕu pentru el, care nu e Roman“.

— „Sórele nu strălucesce numai preste Roma,“ — zise Antea.

— „Divină Antea, — replică procuratorul, aşi puté sĕ-ţi rĕspund că peste întreg pământul el strălucesce *numai pentru puterea romană*; şi de aceea trebue sĕ se sacrifice totul pentru acésta; dar' agitatorii o compromit..... Insĕ înainte de tóte, te rog, sĕ nu-mi ceri sĕ revin asupra sentinţei ce am dat. Cinna póte sĕ te asigure că e peste putinţă: sentinţa odată pronunţată, Cesarul singur póte s o revóce. Astfel şi deaşi voi-o tot n'aşi fi în stare s'o fac. Nu e aşa, Caius?“

— „Aşa este“.

Aceste cuvinte făcură o rea impresiune asupra Anteei, care zise ca şi cum şi-ar fi vorbit sie-şi:

— „Deci ori-cât de nevinovat ai fi, e totu-şi cu putinţă sĕ suferi şi sĕ mori?

— „Nu există nevinovaţi, — rĕspunse *Ponţiu.* Acest Nazarinean n'a făptuit nici o crimă; aşa ca procurator mi-am spălat mânile; dar' ca om,condamn doctrina lui. In acest scop am discutat mult timp cu el; voiam sĕ-l ispitesc şi m'am convins că el propăveduesce lucruri neauzite.

.....E destul de greu sĕ-l întelegi. Viaţa lumei trebue sĕ fie întemeiată pe drépta judecată..... E virtutea necesară? Dar' cine ar fi în stare sĕ crédă alt-fel? Eu de sigur nu. Stoicii chiar prescriu sĕ rĕmâi liniştit în faţa unei păreri opuse..... Dar' nu cer, chiar ei, nepăsarea pentru ori ce lucru, de la avere şi până la prânzul zilei presente? Spune-mi, Cinna, — tu care eşti om cu judecată — ce ai crede tu despre mine, dacă fără cel mai mic motiv aşi da acéstă casă pe care voiu o locuiţi, acelui jerpelit care se pripesce la sóre, colo, în apropiere de pórta Jaffei? Cu tóte aceste Nazarineanul pretinde aşa ceva.... El mai zice că *trebue sĕ iubesci pe tótă lumea fără deosibire.* Pe de altă parte în clipele când, pentru el, era chestiune de viaţă ori de mórte, înfăţişarea lui era în aşa fel încât n'ai fi crezut că e vorba de el; propăveduia şi se ruga. Ori, nu e de datoria mea sĕ mântui pe cineva, care n'are nici o grije de sine însuşi? Cel ce nu ştie sĕ se stăpânéscă, dovedesce că nu are îndestulă minte... In sfĕrşit el se chiamă pe sine *Fiul lui Dzeu.* El sdruncină temeliile societăţei, deci e vătămător ómenilor. Cugete cum îi place, dar' nu trebue sĕ se atingă de temelii..... Ca om particular deci, eu protestez contra doctrinei lui. Sĕ admitem că nu cred în zei, asta nu mĕ privesce de cât pe mine. Totuşi recunosc necesitatea unei religiuni şi afirm acésta din tótă puterea, căci sunt de părere că religia e un frĕu trebuincios pentru a stăpâní poporul.

Caii trebue sĕ fie înhămăţi la car, şi încă bine înhămaţi..... De altmintreli mórtea nu cred sĕ înspăimênte mult pe acest Nazarinean, el pretinde că va învia“.

(Va urma).

Ear' resoluţiunile ce se dau din cas în cas şi privesc persóne singuratice, pórtă adese-ori timbrul subiectivităţii.

Nu este aici locul sĕ aprofundez acéstă temă din tóte punctele de vedere, ilustrând-o la trebuinţă cu exemple şi date concrete; ci mĕ restrîng a emite părerea, că *ori-ce reformă sau nóuă organisare, întru cât ar atinge interesele sau sfera de acţiune a preoţimei, înainte de a se pertracta şi decide în corporaţiunile concernente, sĕ fie dată în discusiune prealabilă conferenţelor preoţesci spre studiere şi lămurire*, cum s'a întêmplat bună-óră cu chestiunea înfiinţărei „ *fondului central preoţesc*".

Pretensiunea acésta apare cu atât mai îndreptăţită, cu cât ştiut este, că clerul nostru mirean, preoţimea dela sate nu este representată cu un singur membru nici în gremiu, nici în sinodul eparchial ori în congresul naţional bisericesc, unde se făuresc legile şi se croiesc ordinaţiunile, ca sĕ-i înţĕlégă păsurile şi sĕ-i apere interesele ei specifice, cari în multe privinţe divergéză de ale protopresbiterilor, singuri representanţi ai clerului în corporaţiunile superióre bisericesci.

Obiecţiunea ce s'ar puté face, că pentru ce nu-şi alege preoţimea dela sate representanţi din sînul ei, considerându-o de prea naivă, o trec în tăcere.

Şi sunt multe chestiuni de lămurit, multe conflicte de aplanat.

Ca ilustraţie voiu releva aici pe scurt şi în fuga condeiului vre-o câteva.

1. Congresul nostru naţional bisericesc în §. 27 al regulamentului pentru parochii din anul 1878 pune în perspectivă regularea oficiului intern parochial prin o instrucţiune a consistoriului metropolitan, care — după cât ştiu eu *încă n'a urmat*, ori, de va fi urmat, nu s'a adus la cunoscinţa tuturor preoţilor.

Astfel se întêmplă, că în comunele bisericesci cu mai mulţi preoţi, conducĕtorii oficiilor parochiale nu proced toţi într'o formă; ci unii neîndreptăţesc mai mult, alţi mai puţîn pe colegii lor în monopolisarea cu tacsele ce incurg pe estrasele matriculare, mai cu samă dela întroducerea căsătoriei civile încóce.

O regulare uniformă în procedură se impune de urgenţă.

2. Multe neînţĕlegeri se ivesc între preoţii din comunele cu mai multe parochii între altele şi din causa ingerenţei lor reciproce prin săvârşirea de funcţiuni preoţesci la parochieni resp. în parochie ori în biserică acolo, unde nu există stipulaţiuni locale, ori acelea nu sunt destul de exact precisate.

Cine nu vede că şi în punctul acesta avem lipsă de un regulament detailat?!

3. Este apoi în deobşte cunoscut, că în diferitele comune serviciul bisericesc se face în mod mai mult, ori mai puţin divergent, adevĕrat că nu în cele esenţiale, ci mai cu samă în cele formale.

Poporul însĕ, neştiind face deosebire între ele, adese-ori confundă fondul cu forma şi vice-versa.

Dacă se întêmplă, — şi casuri de acestea nu sunt rari, — ca în absenţa preotului ordinar sĕ servéscă în biserică alt preot estern ca substitut, cu alte maniere, urmarea va fi, că poporul ori pe unul, ori pe altul îl va critica, considerându-l de ignorant sau în casul cel mai bun de negligent sau nepăsător.

Pentru evitarea astor-fel de inconveniente derogătóre ar trebui, ca barem în fiecare tract sĕ se culégă informaţiunile necesare dela preoţi, avênd a se statori apoi o procedură uniformă urmată de toţi.

Cu timpul s'ar puté ajunge chiar şi la o apropiere — sĕ nu zic uniformitate — în taxarea diferitelor funcţiuni preoţesci făcute în biserică ori în parochie pe teritoriul aceluiaşi tract.

4. Cea mai mare încurcătură se ivesce atunci când preotul se bolnăvesce ori absentéză pe câtva timp din comună. La tóte categoriile de oficianţi se află pentru atari casuri anumite norme bine stabilite; numai noi preoţii stăm zăpăciţi, neavênd la ce ne provoca şi pe ce ne răzima nici în cele materiale, nici în cele formale.

Eată dar' numai din cele espuse cât material ne stă la dispositie spre a fi tractat în conferenţele nóstre preoţesci înainte de a se turna în legi positive din partea supremei autorităţi bisericesci. Onoraţii mei colegi vor puté de sigur sĕ completeze încă acest material.

Gurarîului, în Maiu 1901.

Ioachim Muntean
preot.

Rĕspuns
la
„Observările critice"

ale domnului *Dr. P. Ionescu* la opul „**Metropolia Românilor ortodocşi din Ungaria şi Transilvania**", op lucrat din însărcinarea Consistoriului metropolitan de *Dr. Ilarion Puşcariu*, archimandrit etc. Sibiiu, 1900 (A se vedea *„Fóia diecesană"* din *Caransebeş*, Nr. 8, 9 şi 10 anul curent).

(Urmare)

Ceea-ce voiesce sĕ mĕ învéţe pe mine dl Dr. P. Ionescu aceea am scris eu înainte cu 24 ani, când dsa era copil. Iată ce póte cetí şi dsa în „Foişóra *Telegrafului Român*" din anul 1877 la pag. 123 de pseudonimul „*Naum*".

„ . . . In sinodul ţinut în Alba-Iulia în 7 Octombre 1698 aclamă Atanasie cu o parte a preoţimei, ce se afla de faţă, unirea cu biserica apusénă. Pentru a ne clarifica situaţiunea, trebue să ne cugetăm pre Atanasie ca pre o unéltă alésă spre scopul unirei, sĕ ne cugetăm sinodul acesta compus de unii preoţi şi protopopi ademeniţi prin promisiunile jesuiţilor. Dar' chiar sĕ fie, cum se zice în declaraţia sinodului amintit, „*Clerus universus*" care a luat parte la acest sinod şi a subscris actul unirei, ce mai remâne din actul unirei, dacă ne cugetăm, că pre biserică *nu o face clerul singur*, dacă ne cugetăm, că declaraţia s'a făcut cu aclamaţiune, dacă ne cugetăm, că acest sinod a fost condus de jesuiţi. *Poporul nu scia nimic de tóte ce se petrecea şi se făcea în numele lui. Preoţimea nu representa pre popor; preoţimea, care a luat parte la acest sinod, căuta pre o cale sau alta sĕ-şi amelioreze starea cea miserĕ. Urmarea dela tóte fu, că preoţimea acum apostată, era fără popor, pre care sĕ-l păstoréscă. Datorinţa preoţilor era acum sĕ lucre mai departe a seduce poporul la trecére, căci almintrelea tótă trecerea la unire n'avea nici un înţeles.*"

Mai póte óre şi acum crede dl critic, că eu aşi fi putut susţiné, că la 7 Octombre 1698 ar fi trecut la unire şi din popor!?

5. La pag. 21 într'o notiţă am afirmat, că unirea a făcut mare sporiu între Români sub episcopul Vasile Moga, din causă că episcopul n'a fost la înălţimea misiunei sale, şi că după tradiţia păstrată în poporul nostru, Vasile Moga ca sĕ ajungă episcop s'ar fi învoit înainte a primi instrucţiunea umilitóre de 19 puncte, ce i-s'a dat; eară la pag. 46 am reprodus dintr'o broşură germană părerile nefavorabile din partea sêrbilor despre episcopul Moga. Acésta se pare sĕ fi revoltat pe dl Dr. P. Ionescu şi ca sĕ pótă susţiné cu aplomb, că eu am făcut prin acésta o insultă episcopului Moga, mestecă, sucesce în drépta şi stânga şi mistifică lucrurile în mod tendenţios.

Dl critic în loc sĕ dovedéscă, că cele zise acì despre Ep. Moga nu sunt adevĕrate, 'l scusă cu timpurile critice în cari a păstorit, cu instrucţiunea de 19 puncte, prin cari i-s'au legat mânile (dară în chestie e şi aceea, că s'a învoit la instrucţiune!), cu intoleranţa religionară, cu sărăcia, lipsa de ómeni, despre ce se provócă la ce scrie Petru Major şi Bariţiu; pe lângă tóte aceste greutăţi ale timpului Moga totuşi a lucrat destul pentru biserică, precum la pagina 148 în „Vechia Metropolie" spune „istoricul cel mai competent în materia acésta, Preasfiuţitul episcop Nicolae Popea, care fiind mâna dréptă a marelui Andreiu putea uşor afla multe despre timpul lui Moga şi n'avea lipsă sĕ se provóce la tradiţie, cum face autorul".

Dacă e vorba de scuse, eu aflu, că a sosit timpul sĕ nu încărcăm tóte neajunsurile nóstre bisericesci şi naţionale pe „greutatea şi vitregitatea timpurilor" şi sĕ tot lamentăm şi sĕ ne cântăm (bocim) ca nisce babe, ci cu resoluţie bărbătéscă sĕ recunóscem şi greşelele nóstre, căci numai aşa vom ajunge în cale mai bună. Cine cunósce mai bine istoria va trebui sĕ recunóscă, că sub episcopii sêrbesci ai eparchiei nóstre ardelene n'au fost timpuri mai puţin critice atât din punct de vedere bisericesc cât şi naţional, (Rĕscóla de sub Horia) şi cu tóte aceste episcopii sêrbesci au fost o sentinelă credinciósă a ortodocsiei nóstre faţă de unire, şi patriarchul sêrbesc (Nenadoviciu) s'a opus pentru biserica nóstră contra unirii până a căđut în disgraţia curţii, cu tóte că fusese mai nainte fórte bine vĕđut la împĕratul. Despre instrucţiunea dată episcopului Moga de odată cu denumirea lui de episcop (21 Decembre 1810) zice Hurmuzaki, (Fragmente din Istoria Românilor — traducere de Ioan Slavici Tom. II pag. 275) că era „calculat spre a câştiga ceea-ce s'a perdut în timpul *celor din urmă trei decenii*", adecă sub episcopii sêrbesci. Dară óre timpurile de revoluţie din anul 1848, absolutismul ultramontan până la 1860 fost'a mai puţin critic? Dacă nu era Şaguna la înălţimea misiunei sale ar fi putut trece şi timpul acela fluerând, şi noi sĕ rĕmânem tot acolo, unde am fost. Sĕ nu se uite că şi ómenii fac timpurile, dacă le ştiu folosí. Au nu tot acésta ne spune Preasânţitul Domn episcop Nicolae Popea, la care dl Dr. P. Ionescu se provócă des, când se esprimă:

„Dară pre lângă tóte asupririle şi nedreptăţile politice, trebue sĕ observ şi aici, cum observai mai sus în respect politic, că şi noi şi cu deosebire ierarchia nóstră, încă purtăm în mare parte vina stărei nóstre bisericesci din acel timp démnă de tótă compătimirea. Nu e locul aci sĕ inculpăm pre nimeni în special, dară atâta tot trebue sĕ zic, că de am fi avut noi în fruntea afacerilor bisericesci bărbaţi mai corĕspunđĕtori chemării lor înalte, mai interesători pentru binele comun al bisericii, tot nu am fi scăpătat aşa de tare, tot am fi putut sta mai bine în multe privinţe. Metropolitul Şaguna zicea: *Că sĕ fi venit el în Ardeal măcar numai cu 10—15 ani înainte de 1848 ar fi făcut minuni.* Şi el încă se aşeđà de episcop tot înainte de anul menţionat, va sĕ zică înainte de libertăţile eluptate în decursul anului aceluia şi al celui următoriu, dară lui nu se dĕdu nici o instrucţiune, şi cu atât mai puţin una dejositóre ca cea amintită pentru episcopul Moga" (Archiepiscopul Andreiu Baron de Şaguna pag. 17).

Dacă Preasânţitul domn episcop Nicolae Popea la locul citat de dl critic laudă pre episcopul Moga, eu nu mai puţin am atins în Istoria mea bisericéscă (pag. 61 şi 62) pe lângă unele părţi rele şi unele însuşiri personale frumóse ale lui Moga. Hurmuzaki tot aşa urméză, când ne spune (Fragm. din Ist. Rom. Tom. II pag. 276 traducere de Ioan Slavici) că episcopul Moga nu era „nici energic, nici pornit spre fapte, ci mai mult înclinat spre pace"; nu s'a ridicat la înălţimea misiunei sale, nu s'a însufleţit de acel avênt de resistenţă „care deşi în luptă cu o putere covêrşitóre remâne de o camdată fără de succes, 'i împunea adversarului stimă şi moderaţiune, eară în inimile coreligionarilor făcea în tot casul sĕ încolţéscă o sĕmânţă roditóre". In cât pentru merite, acelea le arată precum se află în „Vechia Metropolie" de Preasânt. Domn episcop Nicolae Popea şi cam în aceeaşi ordine.

Ce ar fi mai putut despre Moga afla Preasfinţitul d. episcop Nicolae Popea, dela Marele Andreiu, cărui, precum se esprimă dl Dr. P. Ionescu, i-a fost mâna dréptă, eu nu sciu. Ce sciu şi eu, ca unul care am fost pe lângă Şaguna mai mulţi ani, este, că laude despre Moga n'am auzit nici odată.

Dară în sfîrşit sĕ ne facem sama cu adevĕrul. Domnul critic cere dela mine documente în privinţa celor afirmate, neputêndu-se omul basa pe tradiţie.

Bine ar fi sĕ posedem despre tóte documente, căci atunci nu ne-am disputa, dară mai ales în ce privesce pe episcopul Moga prea puţine documente ni-au rĕmas, din causă că archivul episcopiei nóstre din Sibiiu s'a nimicit în anii revoluţiunei 1848/9. Deci în lipsa de documente trebue sĕ ne basăm şi pe tradiţia bêtrânilor, mai ales, că şi astăzi se mai află unii cari au cunoscut pe episcopul Moga, prin urmare nu e vorba de un timp îndepărtat; dacă nu alta, dară cele ce ni-se spun sĕ ne dee ansă spre cercetări mai departe şi spre căutarea actelor în archivele guvernului. In cât pentru Moga, istoria de sub păstorirea lui încă nu e făcută. Nici batăr o biografiă n'avem despre el. Sĕ nu se supere nimenea, dacă am conturbat concertul de laude al unor scriitori distribuite gratuit şi ieftin asupra unor personage bisericesci. Eu ţin, ca istoria sĕ fie dréptă şi basată pe fapte, dacă este sĕ se ajungă scopul ei şi sĕ eserceze morala ei binefăcĕtóre asupra posterităţii.

Fiind vorba de cele ce ni-se spun despre episcopul Moga, eu însumi nu odată, dară şi de zeci-ori am auđit dela bărbaţi bĕtrâni însemnaţi, cari au fost pe lângă episcopul Moga, că în privinţa trecerilor, ce mai de multe-ori le provoca el însuşi prin tacsarea grea a candidaţilor de preoţie, era tare indiferent. Când o partidă din o comună nemulţămită venea la el sĕ-i descopere, că vor trece la uniţi, el rĕspundea „duceţi-vĕ, că şi aceia sunt ómeni de ai nostri", altădată; „duceţi-vĕ că dóră nu vĕ duceţi la dr"... Cum-că episcopul Moga în tot decursul păstorirei sale a ţinut lângă sine secretariu unit (A. Budai, Manu) nu mai este numai tradiţie, ci fapt istoric; dl. Dr. P. Ionescu va sci afla scuză şi pentru acésta; dară cum stăm atunci cu ortodocsă?!

O dovadă matematică despre decadenţa bisericei nóstre sub Moga servesc mai lămurit următórele cifre tatistice: *a)* „Din conscripţiunea oficială din anul 1768, ce se află în archivul cancelariei aulice transilvane la Nr. aul. 485/1762 se vede că numĕrul sufletelor era la uniţi numai 116958, iară la neuniţi 444219 (veđi docum. de Dr. Ilarion Puşcariu I. pag. 244—245).

b) Sub Atanasie Rednic (†)1772 numĕrul neuniţilor ajunse la suma 558076 suflete, iară al uniţilor 119.230.

c) La mórtea episcopului Moga uniţi 688088, neuniţi 622784, prin urmare neuniţii cu 65304 suf. în minoritate.

d) Moga a perdut comune bisericesci sub Bobb 92 sub Lemeny 32, suma 124.

Că ţinea cârcima la seminar şi zicea la clerici sĕ nu bee la cârcime străine, ci mai bine sĕ lase creţarii la cârcima lui, acésta e la noi lucru prea notoric. Un unchiu al meu, care a învĕţat cursul clerical de 6 luni pe la anul 1825, îmi spunea, că pe el l'a încredinţat cu vênđarea vinului, fiind-că se scia, că el nu bea vin. Pentru-ca sĕ pregătéscă mirul cerea dela fie-care biserică câte „un zlot, căci untul de lemn, care e de acea trébă este fórte scump şi lângă acela trebue încă şi alte aromate din potecă şi n'avem cu ce cumpĕra untul de lemn şi aromate" (Docum. de Dr. Il. Puşcariu Tom. I. pag. 192 Nr. 17.) Casul espus de mine în nota la pag. 21 că uniţii căutară şi aflară în persóna lui Moga pe omul potrivit pentru scopurile lor, l'a istorisit pe la anul 1885 un candidat de preoţie estraordinar (moralist) la esamen în faţa comisiunei esaminatóre stătătóre din Preasânţitul Domn episcop Nicolae Popea — atunci vicariu archiepiscopesc, asesorii Zaharie Boiu, Nicolau Cristea şi eu, — spunêndu-ne, că acésta i-a istorisit-o întocmai moşul seu, care a fost preot. Am atins acestea ca de esemplu; dară atâtea sunt, cât voind cineva sĕ le adune, ar puté scrie o carte întrégă, — lucruri cari consună cu cele ce scriu Sêrbii despre Moga în broşura germană citată. Póte că dl critic e de părere sĕ le ascundem, sĕ le mai acoperim; eu nu sunt de acéstă părere. Suum cuique.

6. O mistificare face dl critisătoriu, când mĕ combate, ca şi când eu aşi fi susţinut, că încă nu sosise timpul, ca sĕ scăpăm de episcopii sêrbesci, şi sĕ căpătăm un român de episcop, si acésta mistificare o face, ca îndată sĕ arăte cu mare aplomb, că eu mi-aşi contrazice. Lucrul însĕ nu e aşa, eu nu am zis nimic din acele, ci ideia mea este, că *delăturându-se episcopii sêrbesci* din episcopia Transilvaniei, pentru care lucru sosise timpul şi fiind odată conces de sus, ca sĕ fie episcop român, tot ar fi fost bine a se fi susţinut o influinţă óre-care a ierarchiei sêrbesci la alegerea de episcop. Când am susţinut acésta am avut în vedere tocmai influinţa binefĕcătóre a ierarchiei sêrbesci la alegerea de episcop a lui Şaguna.

7. Domnul critic după ce voiesce sĕ constate, că eu la pag. 42 aşi fi adoptat alias plagiat! după opul „Archiepiscopul şi Metropolitul Andreiu Baron de Şaguna" de Preasânţitul episcop Nicolae Popea pag. 86, împărţirea greutăţilor pentru despărţirea ierarchică, şi numai, ca sĕ apar original aşi fi făcut împărţirea în patru direcţiuni şi nu în trei, cum se află în opul Preasânţiei Sale; nu admite că după *spuse* ar fi adevĕrat, că episcopul Raţiu a putut cugeta la o metropolie în Arad. Nu admite că Şaguna, ca sĕ-şi asigure conlucrarea episcopului Procopiu Ivacicoviciu la despărţirea ierarchică i-a promis acestuia, că după desfacerea de sêrbi, sĕ se încorporeze la eparchia Aradului, pe câtva timp patru protopresbiterate din Banat, cari erau destinate sĕ formeze o eparchie nouă în Timişóra; şi în fine nu admite, că episcopul Bucovinei Eugeniu Hacman ar fi contrariat pe episcopul Şaguna la înfiinţarea me-

tropoliei române cum era contemplată de Șaguna cu încorporarea și a eparchiei Bucovinei la metropolia din Ungaria și Transilvania; încercând eară prin mistificare a arăta contrazicere în cele ce am afirmat eu despre Hacman.

In cât privesce luarea împărțirei materiei dela alt autor, atât pot spune, că este un lucru al întêmplării, că coincid la împărțirea acésta în trei puncte cu autorul biografiei archiepiscopului și metropolitului Andreiu, și acésta numai despre aceea este dovadă, că împărțirea acésta este cea mai naturală. Eu am cetit de două ori opul citat al Preasânției sale, Domnului episcop Nicolae Popea, cu tóte acestea eu am scris independent după cum am cuprins și eu lucrul. Dacă din întêmplare mi-așĭ fi adus aminte, mĕ refeream cu óre-care mulțumire la împărțirea Preasânției sale; cu atât mai puțin este adevĕrat, că al patrulea punct al diviziunei l'așĭ fi luat probabil numai ca sĕ apar original. Dară eu la punctul acesta nu voiu insista a încredința pre d. critic despre adevĕrul celor spuse, căci observ că dsa pornesce la judecarea opului meu tot din cele mai rele presupuneri, ci las, ca publicul cetitor nepreocupat sĕ judece, cât pot cumpăní afirmările isvorite din *susceptibilitate*.

Despre episcopul Rațiu am afirmat după *spuse*, cele ce am scris! Spusele acestea sunt din gura unui bărbat competent, care nu era dedat sĕ vorbéscă neadevĕr. Fericitul metropolit Miron Romanul, în anii din urmă ai vieții sale, când eu lucram la opul meu și-l consultam de una și de alta, mai ales în privința celor intêmplate la Arad, descoperindu-i admirațiunea mea la rĕspunsul dat de episcopul Rațiu patriarchului sêrbesc (colecțiunea actelor pag. 43—45) îmi împărtășĭ, că pe timpul când s'a făcut acest rĕspuns episcopul Rațiu era bolnăvicios și debilitat întratâta, încât nu mai era capabil pentru astfel de lucrare. El Miron, pe atunci Moise Romanul, ca notariu al Consistoriului a compus acest rĕspuns, care atâta i-a plăcut episcopului Rațiu, încât după ce trimisese patriarchului sêrbesc acest rĕspuns', în tóte zilele 'l punea sĕ 'l mai cetéscă odată și atâta i-l'a tot cetit până ce cetitorul îl scia acum de rost, éră episcopul Rațiu preocupat de o ideă a sa, totdéuna cu scăpare din vedere a cuprinsului din rĕspunsul cetit făcea observarea sa stereotipă „Vezi, asta a fost ideea mea veche dela început, să facem o metropolie în Arad și una în Sibiiu."

Pre lângă tóte acestea episcopul Rațiu a putut fi român bun și la înălțimea misiunei sale, și eu dacă am atins un punct din faptele lui, încă n'am preocupat o judecată favorabilă despre viéța lui.

Dr. Ilarion Puşcariu.

(Va urma).

Revistă esternă

Agitațiuni contra principelui Ferdinand. Ziariul „Riforma" din Sofia, organul de publicitate al lui Sarafov, agită zi de zi contra guvernului, și deosebi contra principelui. In numĕrul de Sâmbătă dă de gol pe principele, că el încă a fost întrĕ cei cari la 1876 au făcut cadou o spadă de gală lui *Abdul Kerim* pașa, care sufocase revoluția bulgară masacrând cu sutele pe patrioții bulgari. Destăinuirea acésta a făcut sensație enormă și dă ansă la fel și fel de combițiuni.

*

Crăișorii din Balcani — în visită la Țarul. Se confirmă oficial știrea, că colonelul *Leontiev*, cu ocasiunea petrecerei sale în Sofia a dat principelui *Ferdinand* o scrisóre autografă a Țarului, prin care îl învită sĕ facă în vara acésta o visită la Petersburg. O scrisóre de asemsnea cuprins a fost trimisă și regelui *Alexandru* la Belgrad, și probabil că și principele *Nichita* al Muntenegrului va fi căpĕtat una. Prin acésta se pare a se confirma știrea lansată sĕptĕmânile trecute despre apropiata încheere a unei alianțe triple balcanice.

*

„Cuibul de primejdie". Ministrul de esterne al monarchiei nóstre, contele *Goluhovski*, în esposeul seu făcut sĕptămâna trecută în plenul delegațiunilor numise orientul balcanic „cuib de primejdie". Comentând acest esposeu „Berliner Lokalanzeiger" zice că sub cuibul de primejdie ministrul nu a înțeles pe Bulgaria și Macedonia, cí pe *Sêrbia*, unde în curênd se vor întêmpla surprinderi mari.

*

Misiunea armatei franceze. Ministrul de rĕsboiu *André* cu ocasiunea festivității gimnasticilor, ținută alaltăeri în Troyes, la primirile de la prefectură a adresat corpului oficeresc următorea alocuție:

Armatei nu-i este permis sĕ aibă alt scop în vedere, de cât sĕ lucreze pentru potențarea forței sale. Sĕ nisuim într'acolo, ca *sĕ pregătim învingerea*, chiămată a încorona munca nóstră. E de lipsă perfecta concordie a tuturor membrilor armatei. Patriotismul ne impune, ca sĕ lucrăm în casarmele nóstre, sĕ ne ținem departe de sgomotul stradei și neîntrerupt sĕ tindem spre misiunea ce ni-am luat'o asupra, pentru-ca *Francia învingĕtóre sĕ-și reocupe odată rangul pe care 'l avea mai nainte*.

*

Din Africa. „Standard" publică o telegremă din Middleburg dto 25 Maiu, de cuprinsul că cincisprezece Buri s'au predat Englezilor, aducênd cu ei 2500 vite cornute, 12.000 de oi, 30 cai și 12 carĕ.

Mirare că acești *15* Buri n'au avut și vr'o câteva tunuri și vr'o câteva zeci de mii de arme de foc. Atunci știrea sigur era mai îmbucurătóre pentru Englezii de acasă.

Dela sate.

Un preot la locul seu.

Zlatna, în Maiu 1901.

Numele acestui opid montan îi este cunoscut, cred eu, ori cărui cărturar român, căci evenimente mari s'au desfășurat aci în anii desrobirii poporului român din jugul greu a-l iobăgiei.

De câte-ori pot vedé acest loc istoric; de-atâtea ori mi-se revócă în memorie și istoricul evenimentelor întêmplate odinióră în Zlatna.

Fiind localitatea acésta din Munții-Apuseni de renume pentru noi Românii, se mi-se ierte, ca în puține cuvinte sĕ mĕ ocup de situațiunea culturală-morală a Zlătnenilor, în special a celor aparținĕtori la confesiunea rom. gr. or.

Din timpuri îndepărtate, cele două confesiuni române și-au avut credincioșii lor în Zlatna, ceea-ce o dovedesc cele două biserici române, una gr. orientală, alta gr. cath. zidite pe o colină în partea de cătră rĕsărit a orașului.

Românii gr. orientali au fost și sunt și astăzi în majoritate, cu tóte aceste gr. catholicii usând de mijlócele ce le oferă statul și fondurile lor, au o biserică frumósă și aici își are reședința protopopul român gr. cath.

Mai este o parochie romano-catholică cu un protopop și una reformată cu un paroch în frunte.

Parochia rom. gr. or. de vreo 5 ani s'a învrednicit a-'și alege un preot nou, carele din depărtare a fost destinat, ca el sĕ fie mirele acestei biserici devenite fără păstor.

Acest bărbat, carele până la întrarea sa în cler a desvoltat o activitate rodnică pe terenul școlar, ca director și învĕțător la o școlă capitală, în una dintre fruntașele nóstre comune mari bisericești, a venit în mijlocul Zlătnenilor cu darul de a sĕmăna și acì sĕmânță bună și folositóre, de a rĕspândi în mijlocul poporului seu învĕțătura evangelică, singură mântuitóre, și de a ridica la nivoul moral-cultural pe fiii bisericei sale.

I-a și succes în câtva, și dacă n'a obținut încă resultatul dorit, causa este conservatismul cel proverbial al Românului și dificultatea înăscută a lui pentru îmbrățișarea mai cu căldură a ideilor ce i-se par lui noue.

Cunóscem cu toții greutățile ce le întimpinăm întru cultivarea ogorului înțelenit al poporului, nu-ți vine bine însĕ când observi, că în loc de mulțămită unii te întimpină cu răcélă; în loc de ajutor la realisarea ideilor nobile alții te tractézĕ cu bârfeli.

Așa e lumea astăzi, póte și în trecut era; cine însĕ voiesce a face ceva, va lăsa astorfel de rĕutăcioși desconsiderarea meritată, și cu consciința liniscită va progresa încet pe calea croită, și va vení odată timpul când cei gâlcevitori, cu respect vor pomení numele celui odată nebăgat în sémă.

Decând cu noul preot al lor, Zlătnenii de confesiunea rom. gr. or. au început a face și câte un lucru mai bun, și acésta mulțămită înțeleptelor sfaturi ale păstorului lor.

Așa îndată după venirea în parochie a noului paroch prin anul 1896 vara, creștinul *Petru Cândea* a donat bisericei un rênd de odăjdii preoțesci în valóre de 120 fl.

Tot în anul acesta credincioșii bisericei acesteia prin contribuiri benevole au cumpĕrat un rînd de haine negre în valóre de 35 fl.

Hărnicia preotului lor s'a arĕtat însĕ la anul 1898, când a luat inițiativa pentru înființarea institutului de credit și economii „*Zlăgneana*", care institut a scăpat din ghiarĕle străine întreg poporul român din Zlatna și jur.

Tot la întrevenirea acestui vrednic păstor biserica rom. gr. or. din Zlatna, în anul 1899 fu donată cu o „*Evanyhelie și un Liturgier*" de cătră valorosul domn român *S. Sihleanu* din București, ear' credinciosul *George Almășan* din Zlatna suportă cheltuelile în preț de 52 fl. cu compactarea acestor două cărți sfinte, așa că astăzi mai ales Evangelia este un obiect de artă și de mare preț în sfânta biserică gr. or. din Zlatna.

Credinciosul *George Almășan* sus pomenit a mai cumpĕrat încă pentru biserică și alte cărți în valóre de vre-o 40 fl.

Dar' culmea activității acestui preot-model se manifestă în ridicarea frumosului edificiu școlar, început în anul trecut, ear' acum aprópe terminat, edificiu pompos așezat în fruntea celor două biserici române, care cu frontul privesce falnic spre piața opidului Zlatna și șoptesce tainic viitorul de aur pe carele poporul român îl visézĕ.

Deși poporul gr. or. este mare, drept templu al Muselor putea arăta până acum numai un edificiu sărăcăcios, vechiu, ridicat încă înainte de anul 1848, care numai fală nu-i făcea; acum însĕ ochiul călĕtorului remâne pe deplin satisfăcut, privind la frumósa școlă română, care costă vre-o 3500 fl.

Poporul e prea indiferent față de lucrurile bune, chiar și în casul acesta, după-cum sunt informat, nu arată insuflețirea necesară, căci listele împărțite încă din tómnă între credincioși pentru contribuirea la edificarea școlei, n'au adus resultatul dorit, deși păstorul lor a premers cu esemplu, dând din al seu 40 coróne.

Un alt început bun în cele culturale este înființarea unui fond școlar, carele se augmentézĕ prin purtarea unui disc special în biserică, și acest fond deși numai din August anul trecut, a ajuns la suma de 70 coróne.

Blândul părinte al Zlătnenilor, din incidentul repausării unei fiice a dînsului, a mai pus temeiu prin suma de 15 coróne unui fond pentru ajutorarea elevilor sĕraci dela școla română, îndemnând pe credincioșii sei, ca în casuri de aceste și ei sĕ contribue cu câte 10—15 cor. la acel fond, carele atinge acum suma de 20 cor.

Cartea de aur a sfintei biserici rom. gr. or. e aprópe de a se pune în practică, și după-cum aud și înființarea unei reuniuni de femei pentru împodobirea bisericei se proiectézĕ a se întemeia.

Tóte aceste dovedesc că în fruntea poporului rom. gr. or. din Zlatna se află un bărbat modest, dar' dornic de propășire în cele culturale, plin de iubire față de poporul seu, un muncitor vrednic, carele tără sgomot, în tăcere 'și împlinesce chemarea sa.

Incântat de faptele acestui vrednic păstor, nu m'am putut reține a nu mĕ ocupa de dînsul, scoțêndu-i la lumină fructe ale muncei obositóre, și cunoscêndu-l ca pe unul care nu doresce sĕ se facă svon în jurul persónei sale îl rog sĕ nu se supere că am usat de numele dînsului.

Și fiind-că acest preot cu numele: *Emanuil Beșa* în linisce sevîrșesce lucrări ca cele menționate, doresc ca Dumnezeu sĕ-i ajute și pe mai departe la întruparea ideilor bune ale dînsului, ear' opositia ce i-se face de cătră unii rĕutăcioși fii sufletesci ai sĕi sĕ o trécă cu vederea, căci scris este: „tot sfatul cel rĕu risipil-va Domnul"!

Poporului din Zlatna îi doresc mai puțin lucs și mai puține podóbe, în schimb însĕ mai mult interes față de binele seu propriu și față de înaintarea sa în cele morale și culturale.

Călĕtorul.

NOUTĂȚI

Avis. Pentru continuarea pregătirii obiectelor nepertractate în ședința din 24 l. c. n. a comitetului permanent, puse în ordinea de zi pentru adunarea generală de primăvară a comitatului Sibiiu, comitetul permanent va ține la 1 Iunie a. c. n. la 8 óre a. m. ședință în sala cea mică a casei comitatului.

*

Alegerea de protopresbiter pentru tractul *Hălmagiu* (diecesa Aradului) se va face la 4 Iunie st. n. Comisariu consistorial pentru conducerea actului de alegere, e Dr. Ioan Trailescu, protopresbiter în Chișineu.

*

Dela Academia română. In ultima ședință a Academiei române, ținută Vineria trecută, dl Sturdza a presentat o fotografiă, representând întrevederea dela Abbazia, fotografiă dăruită de rege Academiei Române. Dl C. Băicoianu a dăruit un album de fotografii dela esposiția de grâne din Rotterdam. In amintirea zilei de 10 Maiu dl Sturdza a dăruit Academiei un numĕr mare de documente, cărți și stampe. D-sa a anunțat, că Vineri va ține o conferință despre ziua de 10 Maiu. Academia a hotărît sĕ se trimită regelui George publicațiile Academiei. Dl Negruzzi a mulțămit tuturor donatorilor. Dl Olănescu a vorbit despre esposiția română la Paris.

*

Rectificare. Cu privire la cele scrise de dl. paroch și fost adm. protop. *Petru Juga*, referitor la alegerea de preot în *Topârcea* nise scrie din parte competentă, că alegătorii n'au fost conduși de „*interese locale, streine de însemnătatea actului, interese pe cari noul candidat și ales póte le-a promis a le satisface uneia dintre partide*", ci fie-care a fost condus *de interesul comun și de binele obștesc al parochiei*.

Luăm act și făcênd cuvenita rectificare declarăm discuția de încheiată.

*

Lorzi și ministri — crișmari. O statistică a crișmelor din Anglia, publicată zilele acestea, arată că în Londra și în provincie sunt zece proprietari de crișme și birturi, cari în viéța socială și politică a Angliei duc rol de frunte. Intrĕ celebrităție acestea sunt ómeni nu de mai puțină trecere. de cât: marchisul *Salisbury* ministrul—president al Angliei, ducele *Devonshire*, ducele *Bedford*, ducele *Butland*, ducele de *Northumberland*, lordul *Dünraven*, lordul *Derby*, lordul *Hartington*, lordul *Dudley*, și lordul *Cowper*. Este interesant a ști și ce fel de birturi au Măriile Lor; ministrul — president, de pildă, are unsprezece *dipăuri* (crișmuțe unde se vinde numai răchie), ducele Devonshire e proprietariu a patruzeci și șepte crișme, ear' cel mai prima între ei — cu *șeptezeci și șepte dipăuri* — e lordul Derby. Ceilalți au câte 30—40 de crișme.

Ș'apoi sĕ se mai plângă sociologii englezi, că așa de mult e rĕspândită patima beției în Anglia.

*

Cărți postale — de o miiă floreni. Banca austro-ungară a făcut arătare la poliție, că un întreprinzĕtoriu a pus în circulație cărți postale ilustrate cu imitațiunea bancnotelor de 1000 floreni. Poliția a confiscat tóte cărțile acestea, ear' pe fabricatorul lor l'a dat pe mâna procuraturei.

*

Promovare. Din Budapesta ni-se scrie, că dl *Ioan Petranu*, profesor seminarial în Arad, a fost premovat în 25 Maiu n. la universitatea de-acolo la gradul de „doctor philosophiae".

*

Din statistica emigrărilor. Din părțile nordice ale țerii poporația emigrézĕ în masse chiar și acum când lucrul de câmp ar puté da destulă ocupație și mijlóce de câștig sĕrăcimii. Semn îngrijitor acesta, care denotă că nu numai miseria traiului, ci și alte motive constrîng la emigrare pe acei nenorociți. Din Cașovia, de pildă, se raportézĕ că nu este sĕptĕmână în care sĕ nu-și scótă pasaport de emigrare câte 100—150 ómeni și că cei mai mulți dintrĕ ei își scot paspórte pentru America.

*

Ucigașul — sinucis. Asasinul regelui Umberto, anarchistul *Bresci*, care condamnat la închisóre pe viéță, când îl transportaseră la San-Stefano — în cea mai grea temniță a Italiei — striga în gura mare, că nu va sta mult în temniță fiind-că în curênd va isbucni revoluția, — sĕptĕmâna trecută s'a sinucis; s'a sugrumat cu sfóra făcută din servetul ce 'l avea la cină. L'a ajuns rĕsplata faptei sale.

*

Norocul plebanului. Ziarele magiare aduc ştirea, că plebanul din *Perlas* (comitatul Torontal) Filip Lokaicsek a căştigat la sortirea căştigurilor loteriei de clase căştigul principal în sumă de 60.000 coróne. Plebanul a donat jumětate din căştig pentru edificarea bisericei din Perlas.

*

Rugăciune pentru sufletul ucigaşului. Se raportéză din Roma, că regele *Victor Emanuel* când ministrul-president Zanardelli i-a făcut raport despre sinuciderea lui *Bresci*, i-a relectat următórele: „Acesta e cel mai înţelept lucru, pe care nenorocitul acela mai putea sĕ'l facă". După aceea a trimis pe ministrul-president sĕ facă raport şi reginei vĕduve Margareta, ear' dînsul a trecut în apartamentele soţiei sale, spre a-i comunica şi ei stirea. Aflând despre mórtea nenorocitului ucigaş, regina Elena a îngenunchiat înaintea icónei Preacuratei şi s'a rugat mult pentru ertarea pĕcatelor lui.

*

Incercarea de fugă a lui Sarafov. Se raportóză din Sofia, că *Sarafov*, deţinutul fost president al comitetului macedo-bulgar, Vineri nóptea a încercat sĕ fugă din închisóre. Pe la 2 óre după miezul nopţii pandurul de pază a auţit un fluerat ascuţit, după care au urmat câteva bateri în uşa închisórei lui Sarafov. La acestea pandurul a dat semnul de primejdie; în momentul acela cinci ómeni au luat'o la fugă, perdêndu-se în întunerecul nopţii. A venit apoi la faţa locului directorul închisórei şi făcênd cercetare în odaia lui Sarafov a aflat făcute deja tóte pregătirile de fugă. Sarafov era îmbrăcat; de mijloc legat cu o funie, cu care avea sĕ se slobódă jos (e în etagiul al doilea) pe feréstră, de la care grătelele de fer erau scóse. Planul lui Sarafov era: sĕ se slobódă în curte, ear' deacolo sĕ sară zidul cu ajutoriul unei scări de funie, care a şi fost aflată acăţată de zid.

*

Maial în Bran. Corpul învĕţătoresc dela şcóla capitală rom. gr. ort. din *Bran* invită la maialul ce'l va aranja Luni în 21 Maiu st. v. a. c. (a 2 zi de Rusalii) în alea din grădina Dlui Dr. *Iuliu Puşcariu*. Inceputul la 1 óră p. m. Preţul de întrare la bunăvoinţă. Ofertele marinimóse se vor da publicităţii. Venitul curat este destinat pentru înfiinţarea unui fond pentru „escursiuni şcolare". Elevii se vor produce cu cântări şi declamări.

FELIUIRMI.

Timpul secerişului. Cu escepţiunea lunilor Novembre şi Decembre fie-care lună e timp de seceriş, pentru anumite părţi de lume. In Ianuariu se seceră în Australia, Zelauda-nouă, Chili şi pe unele locuri ale republicei argentine; Februariu şi începutul lui Martie e timpl secerişului în India ostică. In Mexic, Egipt, Persia şi Siria se seceră în April. Pentru China, Iapan, Tunis, Algiria, Maroc şi Texas luna secerişului e Maiu, ear' Iunie e pentru California, Spania, Portugalia, Italia, Grecia, Sicilia, şi regiunile sudice ale Franciei. In Austria, Ungaria România, Rusia-sudică şi regiunile sudice ale Statelor-Unite amenricane toiul secerişului e în Iulie. Urméză apoi în August: Germania, Belgia, Olanda, Danemarca şi New-Jork; în Septembre: Scoţia, Svedia şi Norvegia, Canada şi părţile de sus ale Rusiei, şi în fine în Octobre: Finianda şi cele mai nordice regiuni ale Rusiei.

*

Un rac monstru. In oceanul indic a fost prins de curênd un rac gigantic cum nu s'a mai vĕţut până acum; numai cleştele de la picióre 'i sunt de doi metri de lungi, ear' ochii mari bulbucaţi îi dau o înfăţişare fórte fiorósă. Monstrul acesta e de o voracitate teribilă; în timp de douĕ óre înghiţise întrégă mulţimea de alţi raci şi pesci mari, cari se aflau în basinul cu apă de mare, în care fusese pus după prindere. Intrĕ alte însuşiri e înzestrat şi cu o beşică transparentă, din care radiéză o lumină fórte puternică. Ciudata jivinie a fost transportată la aquariul din Calcuta.

*

Viéţa în cifre. Un statistician a calculat, că un om de cincizeci de ani, presupunênd că a dus viéţă normală, a întrebuintat 6500 zile (ziua per 24 ore) pentru lucru, 6000 zile pentru somn, 4000 zile de petreceri; a percurs o cale de 19.000 de chilometri; a fost 500 zile bolnav, a luat 36.000 dejunuri, prânzuri şi cini, consumând 7000 chilograme de carne, 1800 chilograme de pesce, ouĕ şi legumi, şi 28.000 litre de diferite beuturi.

PARTEA LITERARĂ.

Concubinatul

originea şi causele lui, relele ce resultă din el şi mijlócele pentru împedecarea şi stîrpirea lui.

de Gavriil Hango.

(Urmare).

Un binevoitoriu amic mi-a pus la disposiţiune o foiţă publicată în ziarul „*Egyetértés*" scrisă de anumit Szatmári Mór, intitulată *Vadházaságok*, tot în acest obiect, carele însĕ luând în apărare concubinatele, persifléză guvernul — nu sciu: pentru ordinaţiunea reprodusă mai sus, ori pentru altă ordinaţiune ulterióră acesteia, deórece zice, că numai dintr'o noutate ce a cetit, are cunoscinţă despre atare ordinaţiune, ce o ar fi trimis ministrul de interne administraţiunilor comitatense în causa concubinatelor.

Fiind interesantă acéstă foiţă, de şi plină de contraţiceri (când apĕră, când condamnă concubinatele), reproduc din ea în estras următórele:

Inainte de tóte dl Sz. declară, că pe el l'a înfiorat (megdöbbentett) scirea, că guvernul s'a amestecat în cestiunea concubinatelor şi căci a dat pretorilor o putere discreţionară, de care nici au visat vre-odată. E cu neputinţă de creţut, zice el, ca guvernul numai iac'aşa, de sine, sĕ fie venit la acésta idee, carea servesce nu atât moralităţii, ci mai mult imoralităţii, şi care nu dovedesce cunoscinţă de viéţă, nici seriositate de bărbat de stat. Dacă óre-care sânt părinte, sau papa de la Roma ar fi venit la astfel de idee, ar mai înţelege; dar' forul civil!?

Şi ce este concubinatul? se întrébă dl Sz. şi tot el rĕspunde: Raportul stabil dintre douĕ persóne de sex diferit incheiat cu preterarea formelor legale de căsătorie cu intenţiune de conveţuire şi întemeiare de familie.

Astfel de raporturi, constată dl Sz., sunt fórte multe în tóte ţerile şi în tóte straturile societăţii şi mai cu samă în Ungaria, n ţinuturile curat magiare.

Şi cum se produc astfel de raporturi? Douĕ inimi iubitóre, tinere, neputêndu-se împreuna în căsătorie după formele legale, se împreună cu ocolirea acelora. — Acésta din punct de vedere religios póte sĕ fie un lucru imoral; dar' pentru aceea pesónele acelea pot sĕ fie ómeni fórte morali şi de omenie. Precum şi sunt în cele mai multe casuri. Şi pentru dovedirea acestei afirmaţiuni se provócă la declaraţiunile a lor doi preoţi reformaţi, cari aveau fórte mulţi concubinaţi în parochiile lor.

Unul din ei, dintr'o comună curat magiară, Beregböszörmény în cott. Bihariei, a avut mulţi concubinaţi, dar' pentru aceea, aceia n'au fost ómeni ireligioşi şi imorali. Şi cum se fac concubinatele în parochia lui? Feciorul, carele n'a satisfăcut încă obligămêntului militar, nu póte încheia căsătorie după formele legale. Dar' fiind-că nu póte aştepta până când scapă de acest obligămênt, şi acésta din causa, pentru-că muncind din copilărie în sinul naturei libere, se desvóltă în el mai de timpuriu sentimentul de independenţă şi devine mai curênd bărbat, şi astfel nu trebue sĕ se sfarme atâta pentru-ca sĕ-şi pótă susţiné familia; deci se căsătoresce cu ocolirea formelor legale şi astfel îşi câştigă un soţiu de muncă, pe care l'a iubit din copilărie şi părinţii încă i-au destinat încă de pe atunci ca sĕ-şi fie soţi. Fecior şi fată fac contract cu învoirea părinţilor, că dacă va sosi vremea legală, se vor căsători şi după formele legale, şi numai arare-ori se întêmplă, ca altfel sĕ se sfêrşască astfel de căsătorii ilegale. Dacă feciorul e dus la miliţie? Merge liniştit, ştiind, că acasă îl aştéptă cu iubire alésa inimei, şi astfel el scapă de multe griji, ear' alésa lui de multe tentaţiuni. Nu este dus la miliţie? Aştéptă liniştit timpul legal de căsătorie trăind împreună cu aleasa inimei sale, iubindu-se unii pe alţii, făcêndu-şi avere şi susţinêndu-şi familia.

Acum, ce póte fi imoral în astfel de căsătorii, ilegale? întrébă dl Sz. Căsătoriile ilegale din straturile mai multe ale societăţii trebue sbiciuite, căci acelea într'adevĕr sunt pĕcătóse, fiind provenite numai din porniri imorale, din sensualism sexual. (Va urma.)

Din public.*)

Mulţămită publică.

Subscrisul paroch gr.-or. din Şieul-mare în numele întregei comune bisericesci aduc şi pe acésta cale cea mai profundă mulţămită următorilor marinimoşi, marinimóse şi evlavióse creştine din loc, cari au contribuit la înfrumsĕţarea bisericei nóstre, procurându-ne un prea frumos policandru cu 24 luminări în valóre de 280 cor. Pentru care faptă laudabilă Dzeu sĕ le resplătéscă fiecărui după vrednicie. Şi anume:

Podar Mihaila, Nastasia Podar, câte 40 cor. Dnele Susana Minier, Susana Tition, Acsinia Floriţia, Gaciţia German, Tironica Buta, Anisia Babuţian, Alesandru Sbuica, Irina Buta, Raveca Pop, Maria Buta Nicolae, Nastasia Suteu, Nastasia Balmoş Petri, Florica Balmoş cost. Maria Suciu (Floriţia), Iuon Suciu Dorofteiu, Florica German Petri, Maria Sbuică n. Buta, Todora Bács Florica Barna, George Năseudean Bistriţa, N. N. câte 10 cor. Suma 280 cor.

In numele parochiei gr.-or.

Sieul-mare, în 28 Aprile st. v. 1901

David Rusu
paroch gr.-or.

*) Pentru cele cuprinse în rubrica acésta Redacţia nu primesce rĕspunderea.

Nr. 998/901. [73] 2—3

Concurs

Pentru întregirea postu.ilor de parochi în parochiile de clasa III-a vacante:

1. Săcămaş cu filiile Stânceşti-Ohaba.

2. Muncelul-mare cu filiile Boia-Bîrzii, Muncelul-mic şi Runcul-mic (repeţit).

3. Poeniţa Tomi cu filiile Merişor şi Fereşd (repeţit).

se publică concurs cu termin de 30 de zile dela prima publicare în „Telegraful Român".

Emolumentele împreunate cu aceste posturi sunt cele fasionate în cólele *B.* pentru întregirea venitelor dela stat, despre cari concurenţii 'şi pot lua informaţiuni dela comitetele parochiale şi dela oficiul protopresbiteral.

Doritorii de a ocupa aceste posturi au a-'şi aşterne petiţiunile instruite conform normelor în vigóre subsemnatului oficiu protopresbiteral la terminul amintit.

Dobra, (Hunyad-Dobra) la 8 Maiu 1901.

Oficiul protopresbiteral gr.-or. al tractului Dobra, în conţelegere cu comitetele parochiale.

Iosif Morariu
protopresbiter.

Nr. 3860 Pl. [74] 3—3

CONCURS

Prin regulamentul afacerilor interne, votat de cătră sinodul archidiecesan cu conclusul Nr. 48 în şedinţa dela 10/23 Aprilie a. c. s'a creat în sinul senatului epitropesc o secţiune sub numele „Esactoratul archidiecesan" şi şeful acestei secţiuni este esactorul, oficial de clasa primă.

Pentru acest post, împreunat cu un salariu anual de **2000 coróne, 400 coróne bani de cuartir, dreptul de 5 cuincuenalii de câte 200 coróne** şi dreptul de a participa ca membru la fondul de pensiuni al archidiecesei, prin acésta se publică concurs cu termin de 30 zile dela prima publicare, ce apare în organul „Telegraful Român".

Reflectanţii la acest post trebue sĕ aibă cualificaţiune de contabil cu praxă de cel puţin trei ani.

Intre condiţiunile egale, clericii absoluţi vor fi preferiţi.

Cererile scrise cu mâna proprie, însoţite de documentele justificative, între cari atestatul de botez, atestat de purtare morală şi conduită bună sĕ se adreseze Consistoriului archidiecesan la terminul indicat.

Sibiiu, din şedinţa plenară a consistoriului archidiecesan, ţinută la 7 Maiu 1901.

Ioan Metianu
archiepiscop.

Sĕ caută

acuisitori, cari posed tóte trei limbile ţĕrii **pentru un institut de asigurare.** Sĕ primesc **numai** oferte în scris sub „**stabil**" adresate administraţiunei acestei foi. Nr. [75] 1—3

In **Tipografia şi librăria archidiecesană Sibiiu,** se află de vêndare:

Cuvêntări bisericesci
de
Dr. Theol. George Popoviciu
protopresbiter ort. român în Lugoş
broş. à 3 cor., sau lei 3.50.

Religiune şi sciinţă,
disertaţiune
de acelaşi autor
broş. 50 fil.;
şi
Cuvêntări bisericesci
de
Massillon, episcop de Clermont şi membru al acad. franc.
traduse prin
Ioan Gent
paroch gr. cath. în Haieu,
Tom. I bros. 5 cor. sau lei 6.50

In *Tipografia archidiecesană* a apărut:

ACAFTISTUL
Preasântei
Născătóre de Dumnedeu
şi
alte rugăciuni
urmate de Sinaxariu pentru tot anul si Păschălie.
Un volum de 368 pagini 8°.

Preţul simplu legat . . .	fl.	—.85
jumětate pânză . . .	„	1.05
în piele roşie	„	1.25
Ediţia fină în piele négră .	„	2.—
piele chagrin	„	2.60
în mătase .	„	3.85

Se află de vêndare la
Librăria Tipografiei archidiecesane,
Sibiiu.

In *Tipografia şi librăria archidiecesană, Sibiiu,* au apărut şi se află de vêndare:

Geografia
pentru şcóle civile şi superióre de fete
(originalul aprobat sub Nr. 1240/1898)
şi
Istoria universală
pentru şcóle civile şi superióre de fete
(originalul aprobat sub Nr. 64561/1896)
după
Alexandru Márki.
In românesce de
I. Popovici.

Preţul Geografiei leg. . . . . fl. 1.30
„ Istoriei universale leg. . „ 1.—

Redactor responsabil **Teodor V. Păcăţian.** Editura şi tipariul tipografiei archidiecesane.